

LABORATORIJSKE VEŽBE IZ FIZIKE
Februarski ispitni rok

2.2.2019.

Popunjava student		Popunjava nastavnik					
Br. indeksa godina/broj	Prezime i ime	1	2	3	4	5	Σ
		6	7	8	9	10	

Napomena: Ispit traje 180 minuta. Prvih 60 minuta nije dozvoljen izlazak iz sale. Upotreba grafitne olovke, kalkulatora i fakultetske vežbanke je dozvoljena.

Rešenja zadataka napisati čitko na unutrašnjoj strani dvolisnice. Rezultate upisati **čitko** u predviđena, označena polja. Broj poena koji nosi svako označeno polje dat je u uglastim zagradama. Dežurnom nastavniku **predati samo dvolisnice sa zadacima.**

1. Iskazati najbolju procenu tačne vrednosti mernih rezultata prikazanih u tabeli.

	Rezultat merenja x	Proširena kombinovana merna nesigurnost U_c	Broj značajnih cifara nesigurnosti U_c	Najbolja procena tačne vrednosti $(x \pm U_c)$ [ ]
[1]	47,372 mA	2,824 mA	1	(47 ± 3) mA
[1]	247,50 V	5,78 V	1	(248 ± 6) V
[1]	8,115 m	27,54 cm	2	$(8,12 \pm 0,28)$ m
[1]	677,64 kg	46,5 kg	2	(678 ± 46) kg
[1]	6,575 kΩ	528 Ω	1	$(6,6 \pm 0,6)$ kΩ
[1]	$4,567 \cdot 10^6$ J	$3,768 \cdot 10^4$ J	1	$(4,57 \pm 0,04) \cdot 10^6$ J

2. Za brojne vrednosti prikazane u tabeli u decimalnom zapisu odrediti broj značajnih cifara, a zatim brojne vrednosti izraziti u naučnoj notaciji na zadati broj m značajnih cifara.

	Decimalni zapis	Broj značajnih cifara n	Broj značajnih cifara m	Naučna notacija
[1]	3476,26	6	4	$3,476 \cdot 10^3$
[1]	19055	5	2	$1,9 \cdot 10^4$
[1]	0,0562	3	1	$6 \cdot 10^{-2}$
[1]	752	3	2	$7,5 \cdot 10^2$
[1]	89753,45	7	3	$8,98 \cdot 10^4$
[1]	0,75	2	3	$7,50 \cdot 10^{-1}$

3. Gustina tela (ρ) oblika pravog valjka određuje se na bazi merenja mase (m), prečnika osnove (d) i visine valjka (H). Nesigurnost merenja mase je u_m , nesigurnost merenja prečnika osnove je u_d , a nesigurnost merenja visine valjka je u_H . Izvesti izraz za relativnu standardnu kombinovanu mernu nesigurnost merenja gustine u_ρ/ρ . Smatrati da su merenja mase, prečnika osnove i visine valjka međusobno nekorelisane veličine i da merenja nisu ponavljana.

[1] $\rho = \frac{4m}{d^2\pi H}$	[1] $\frac{\partial\rho}{\partial m} = \frac{4}{d^2\pi H}$	[1] $\frac{\partial\rho}{\partial d} = -\frac{8m}{d^3\pi H}$	[1] $\frac{\partial\rho}{\partial H} = -\frac{4m}{d^2\pi H^2}$
[1] $u_\rho = \frac{4m}{d^2\pi H} \sqrt{\left(\frac{u_m}{m}\right)^2 + \left(\frac{2u_d}{d}\right)^2 + \left(\frac{u_H}{H}\right)^2}$	[1] $u_\rho/\rho = \sqrt{\left(\frac{u_m}{m}\right)^2 + \left(\frac{2u_d}{d}\right)^2 + \left(\frac{u_H}{H}\right)^2}$		

4. Pri merenju mase instrumentom rezolucije 0,1 g dobijena srednja vrednost uzorka iznosi 300,15 g. Odstupanja pojedinačnih rezultata od srednje vrednosti uzorka prikazana su u tabeli.

Redni broj merenja i	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Odstupanje a_i [g]	0,3	0,2	-0,4	0,1	-0,3	-0,5	0,6	-0,7	0,4	?

Izračunati:

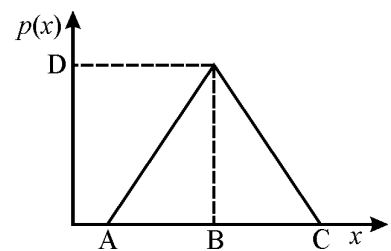
- deseto po redu odstupanje a_{10} , standardno odstupanje uzorka s i standardno odstupanje srednje vrednosti s_{xs} ,
- standardnu mernu nesigurnost tip A u_A i standardnu mernu nesigurnost tip B u_B (usvojiti uniformnu raspodelu),
- standardnu kombinovanu mernu nesigurnost u_C i proširenu mernu nesigurnost U_C (usvojiti Gausovu raspodelu na intervalu statističke sigurnosti od 99,7%). Proširenu mernu nesigurnost U_C zaokružiti na jednu značajnu cifru. Iskazati najbolju procenu tačne vrednosti ($x_s \pm U_C$).

Sve međurezultate (s , s_{xs} , u_A , u_B i u_C) zaokružiti na tri decimale.

[1] $a_{10} = 0,3$ g	[1] $s = 0,440$ g	[0,5] $s_{xs} = 0,139$ g	[0,5] $u_A = 0,139$ g	[0,5] $u_B = 0,029$ g	[0,5] $u_C = 0,142$ g
		[1] $U_C = 0,5$ g	[1] $(x_s \pm U_C) [ ] = (300,2 \pm 0,5)$ g		

5. Pri merenju napona digitalnim voltmetrom rezolucije 0,2 V izmerena je vrednost od 9,8 V. Ako se za mernu nesigurnost instrumenta usvoji trougaona raspodela, odrediti:

- brojne vrednosti u tačkama A, B, C i D na prikazanom grafiku,
- standardnu mernu nesigurnost u_B i proširenu mernu nesigurnost U_B digitalnog voltmetra,
- najbolju procenu tačne vrednosti izmerene vrednosti napona ($x \pm U$),
- verovatnoću P da se izmerena vrednost nalazi u intervalu od 9,75 V do 9,9 V.

[0,5] $A = 9,7$ V	[0,5] $B = 9,8$ V	[0,5] $C = 9,9$ V	[1] $D = 10$ V ⁻¹	[0,5] $u_B = \frac{0,1}{\sqrt{6}}$ V	[1] $U_B = 0,1$ V
[1] $(x \pm U) = (9,8 \pm 0,1)$ V		[1] $P (\%) = 87,5\%$			

Popunjavanje student	
Br. indeksa godina/broj	Prezime i ime

6. Pri eksperimentu određivanja gustine supstance u zrnastom obliku pomoću piknometra izmereni su sledeći podaci: masa supstance u zrnastom obliku $m_1=101,2$ g, ukupna masa piknometra napunjenog destilovanom vodom i supstance u zrnastom obliku $m_2=132,1$ g i masa piknometra u koji je stavljena zrnasta supstanca i koji je potom napunjen vodom do vrha $m_3=119,8$ g. Gustina vode je $\rho_0=1000$ kg/m³. Koliko iznosi gustina zrnaste supstance ρ_x zaokružena na celobrojnu vrednost? Rezolucija elektronske vage je 0,1 g. Za mernu nesigurnost elektronske vage u_m usvojiti uniformnu raspodelu. Sve nesigurnosti izmerenih masa su jednake i međusobno nekorelisane. Nesigurnost gustine vode se zanemaruje. Rezultat iskazati u obliku $(\rho_x \pm U_c)$. Za proširenu kombinovanu mernu nesigurnost usvojiti Gausovu raspodelu na intervalu statističke sigurnosti 95%. Proširenu mernu nesigurnost zaokružiti na jednu značajnu cifru.

[0,5] $\rho_x = \rho_0 \frac{m_1}{m_2 - m_3}$ (izraz)	[0,5] $\rho_x = 8228$ kg/m ³ (brojna vrednost)	[0,5] $u_m = 0,05/\sqrt{3}$ g (brojna vrednost)	[0,5] $\frac{\partial \rho_x}{\partial m_1} = \rho_0 \frac{1}{m_2 - m_3}$
[0,5] $\frac{\partial \rho_x}{\partial m_2} = -\rho_0 \frac{m_1}{(m_2 - m_3)^2}$	[0,5] $\frac{\partial \rho_x}{\partial m_3} = \rho_0 \frac{m_1}{(m_2 - m_3)^2}$	[1,5] $u_{\rho B} = \frac{\rho_0 u_m}{m_2 - m_3} \sqrt{1 + 2 \left(\frac{m_1}{m_2 - m_3} \right)^2}$ (izraz)	
	[0,5] $u_{\rho B} = 27,4$ kg/m ³ (brojna vrednost)	[0,5] $U_{\rho C} = 60$ kg/m ³ (zaokružena vrednost)	[0,5] $(\rho_x \pm U_{\rho C}) = (8230 \pm 60)$ kg/m ³

7. Žica početne dužine $l=381,00$ cm i prečnika $d=0,98$ mm opterećena je tegom mase $m=4$ kg. Izmereno apsolutno istezanje pri datom opterećenju iznosi 1,02 mm. Rezolucija instrumenta za merenje dužine žice i apsolutnog istezanja žice je 0,02 mm, a rezolucija instrumenta za merenje prečnika žice je 0,01 mm. Sve nesigurnosti izmerenih veličina (u_l i u_d) su međusobno nekorelisane i za sve se usvaja uniformna raspodela. Izračunati modul elastičnosti žice (za $\pi=3,14$) i rezultat izraziti u obliku $(E \pm U)$. Za proširenu kombinovanu mernu nesigurnost usvojiti Gausovu raspodelu na intervalu statističke sigurnosti 99,7%. Proširenu mernu nesigurnost zaokružiti na jednu značajnu cifru. Gravitaciono ubrzanje zemljine teže je $g=9,81$ m/s².

[0,5] $E_Y = \frac{4mg}{\pi d^2} \cdot \frac{l}{\Delta l}$ (izraz)	[0,5] $E_Y = 1,94 \cdot 10^{11}$ N/m ² (brojna vrednost u naučnoj notaciji na 2 decimalne)	[2,5] $u_{E_Y} = E_Y \sqrt{\left(\frac{u_l}{l} \right)^2 + \left(\frac{u_d}{d} \right)^2 + \left(2 \frac{u_d}{d} \right)^2}$ (izraz)	[1] $u_{E_Y} = 1,6 \cdot 10^9$ N/m ² (brojna vrednost u naučnoj notaciji na 1 decimalu)
	[0,5] $U_{E_Y} = 5 \cdot 10^9$ N/m ² (zaokružena vrednost na jednu značajnu cifru)	[1] $(E_Y \pm U_{E_Y}) [ ] = (1,94 \pm 0,05) \cdot 10^{11}$ N/m ²	

8. Voda mase $m_1=20$ g na temperaturi $t_1=30^\circ\text{C}$ primi količinu toplote Q koja je dovoljna da vodu dovede do ključanja i zatim do potpunog isparavanja, pri normalnom atmosferskom pritisku. Ako bi se ista količina toplote dovela komadu nekog metala mase $m_2=400$ g specifične toplote $c_m=0,45$ kJ/(kgK), sa početnom temperaturom $t_2=50^\circ\text{C}$, metal bi se zagrejao do krajnje temperature od t_3 (metal pri tome ostaje u čvrstom stanju). Imajući u vidu brojne podatke za vodu $c=4,18$ kJ/(kgK) i $q=2260$ kJ/kg izračunati krajnju temperaturu metala t_3 . Rezultat zaokružiti na celobrojnu vrednost.

[1] $Q = m_1c\Delta T + m_1q$ (izraz)	[1] $Q = 51,052 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)	[4] $t_3 = 334^\circ\text{C}$ (zaokružena vrednost)

9. Led mase 1,8 kg na temperaturi od -20°C nalazi se u posudi koja se zagreva grejačem konstantne snage od 0,6 kW. Proces zagrevanja se prati do trenutka kada se celokupna supstanca prevede u paru koja se zagreje do 120°C . Dijagram procesa zagrevanja i faznih prelaza prikazan je na slici. Odrediti:

a) količinu toplote koju primi supstanca

u svakoj od sukcesivnih faza: Q_{AB} , Q_{BC} , Q_{CD} , Q_{DE} i Q_{EF} ,

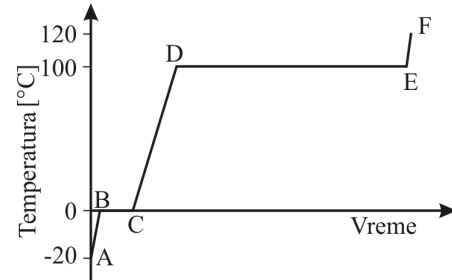
b) vreme trajanja čitavog procesa t_{AF} . Rezultat izraziti

u sekundama i zaokružiti na celobrojnu vrednost.

Specifične toplote su: 2 kJ/(kgK) za led, 4,2 kJ/(kgK) za vodu

i 2,1 kJ/(kgK) za vodenu paru. Toplota topljenja leda je 336 kJ/kg,

a toplota isparavanja vode je 2260 kJ/kg.

[1] $Q_{AB} = 72 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)	[1] $Q_{BC} = 604,8 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)	[1] $Q_{CD} = 756 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)	[1] $Q_{DE} = 4068 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)	[1] $Q_{EF} = 75,6 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)
				[1] $t_{AF} = 9294 \text{ s}$ (brojna vrednost)

10. a) Voda mase 0,3 kg na temperaturi od 5°C nalazi se u posudi koja se zagreva grejačem konstantne snage od 800 W. Proces zagrevanja se prati do trenutka kada se polovina supstance prevede u paru. Odrediti količinu toplote Q_1 koja se utroši u ovom procesu, kao i vreme trajanja čitavog procesa t_1 . Rezultat izraziti u minutima i zaokružiti na celobrojnu vrednost.

b) U posudi se nalazi 0,5 kg leda i komad gvožđa mase 300 g na temperaturi od -15°C . Kolika treba da bude početna temperatura vode t_v mase 2 kg, pa da posle njenog dosipanja u posudu temperatura smeše bude 25°C . Rezultat zaokružiti na celobrojnu vrednost.

Specifične toplote su: 2 kJ/(kgK) za led, 4,2 kJ/(kgK) za vodu i 0,48 kJ/(kgK) za gvožđe.

Toplota topljenja leda je 336 kJ/kg, a toplota isparavanja vode je 2260 kJ/kg.

[1] $Q_1 = mc\Delta T + mq/2$ (izraz)	[0,5] $Q_1 = 458,7 \text{ kJ}$ (brojna vrednost)	[0,5] $t_1 = 10 \text{ min}$	[4] $t_v = 54^\circ\text{C}$